

ומפרשין: מאי טעמא?

למאן דאמר לפי שאין לה קבע, הרי יש לה קבע;

למאן דאמר: מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה, הרי אין מעמידה בדבר המקבל טומאה.

מתניתין:

ומפרשין: מאי מדובר בללת?

סוכה המדובר בללת ושצילתה מרובה מחמתה כב-א [מפרש לה בגמרא] — כשרה.

סוכה המעובה כמין בית, שהסכך שלה עב מאד, אף על פי שאין הכוכבים⁽¹⁾ נראין מתוכה, הרי זו כשרה.

גמרא:

שיתדותיו סומכות עליו, והיינו רבותא דאשמועינן; וכן הוא ברמב"ן במלחמות.

1. א. ביאר המאירי: ואין גוזרין בה משום בית. ב. בברייתא בגמרא איתא: המעובה כמין בית אע"פ שאין הכוכבים נראין מתוכה כשרה, אין כוכבי חמה נראין מתוכה בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין; ומוכח, שמה שאמרו ברישא דברייתא אע"פ שאין הכוכבים נראין מתוכה היינו כוכבים ממש, ולפי זה משמע לפרש כן גם במשנה.

אבל המאירי כתב [וכן כתב הר"ן]: ובתלמוד המערב דקדקו ממנה: הדה אמרה צריכין הכוכבים ליראות מתוכה, כלומר, שהלשון מוכיח כן, דקאמר "אף על פי שאין הכוכבים נראין מתוכה", שראוי לכתחילה להיות הכוכבים נראין מתוכה. ומכל מקום פירשו שם [בירושלמי], כוכבי חמה שנו. רצונו לומר: ניצוצות של חמה, כלומר, שלכתחלה אין לעבותה כל כך שלא יכנסו שם ניצוצות של חמה, אבל כוכבים ממש, אף לכתחלה רשאי לעבותה כל כך שלא יהו נראין מתוכה; וראה עוד שם.

2. פירוש: אם יש שלשה טפחים אויר ביחד הרי נפסלת הסוכה, כיון שהאוויר מפסיק וכמו שלמדנו לעיל.

פירש [וראה גם במשנה ברורה]: סיכך על גבי המיטה ממש, אלא שלא העמיד את הסכך על דפנות המיטה אלא על גבי יתדות מחוץ למטה. וצריך ביאור לשני הפירושים, מאי קא משמע לן?! והרי בכלל דברי רבי יהודה הוא, שאמר: אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה, הרי משמע: אם יכולה לעמוד בפני עצמה, וכגון שהעמיד הסכך על גבי יתדות, הרי היא כשרה?!]. והריטב"א כתב: אי אפשר לפרש סיכך על גב המטה, שהיינו העמידה על יתדות מבחוץ, כי הרי פשיטא!?

ופירש דברי הגמרא על פי פירושו במשנה בשם הרמב"ן, כי הסומך סוכתו על כרעי המטה, הינו שכפה את המטה וסיכך על רגליה; ואמר אב"י: "לא שנו אלא סמך במטה בפניה שהיא עומדת להתהפך ואין לה קבע לעמוד כן, אבל סיכך על גבי מטה שעומדת כדרכה על גבי יתדות גבוהות עשרה נתונות במטה כשרה, ואע"ג שמתלטלת עמה".

וראה עוד שם בד"ה וחד אמר, שביאר, כי המעמיד סוכתו על גבי אילן אין בזה משום מעמיד בדבר המקבל טומאה דהוי מעמיד דמעמיד, והוסיף: והיינו דאמר אב"י: אבל סיכך על גבי מטה, שנעץ יתדות במטה וסיכך עליהם כשרה, למאן דאמר לפי שמעמידה בדבר המקבל טומאה הא אין מעמידה בדבר המקבל טומאה, כיון שאין הסכך סומך ממש על המטה אע"פ

מאי "מדובללת" — מדולדלת, שהיא ענייה בסכך, ובכל זאת, כיון שצילתה מרובה מחמתה הרי היא כשרה.

ושמואל תני תרתי: ולדבריו מאי מדובללת? מבולבלת קנה עולה וקנה יורד.

ותרתי קתני: א. סוכה מבולבלת הרי היא כשרה.

ב. וסוכה ענייה שצילתה מרובה מחמתה הרי היא כשרה.

אמר אביי: לא שנו להכשיר סוכה שקנה עולה וקנה יורד בה, אלא שאין בין זה לזה בין קנה לקנה שלשה טפחים, הואיל וכל פחות משלשה כסכך אחד הוא [רש"י] —

אבל יש בין זה לזה שלשה טפחים, הרי היא פסולה⁽⁴⁾.

אמר רבא: אפילו יש בין זה לזה שלשה טפחים, נמי, לא אמרן שהיא פסולה: אלא שאין בנגו [בקנה העולה] רוחב טפה, הואיל

אמר רב: סוכה ענייה, סכך שלה מעט ויש בה אור הרבה — אלא שאין שלשה טפחים אור ביחד⁽²⁾ — והסוכה צילתה מרובה מחמתה. וזהו ששנינו בהמשך "ושצלתה מרובה מחמתה", שהכל ענין אחד [וכדמפרש הגמרא ואזיל⁽³⁾].

ושמואל אמר: קנה עולה וקנה יורד. שאין קני הסכך שוכבין זה אצל זה, אלא אחד גבוה ואחד נמוך, ומתוך כך חמתה מרובה מצילתה. ומכל מקום הסוכה כשירה, הואיל ואילו היה הסכך שוכב בשוה היתה צילתה מרובה מחמתה [ומה ששנינו "ושצלתה מרובה מחמתה", ענין אחר הוא, כדמפרש הגמרא ואזיל].

רב תני חדא, מפרש מה ששנינו "סוכה המדובללת ושצילתה מרובה מחמתה", שהמדובר בסוכה אחת.

ואילו שמואל תני תרתי, מפרשה בשתי סוכות —

רב תני חדא: סוכה מדובללת. כי לדבריו

5. א. ביאר רש"י: כי אף דין "חבוט רמי" הוא מדין גוד אחית מחיצתא כמו "פי תקרה יורד וסותם"; אלא, "לענין מחיצה דהוי חודה של מחיצה שייך למימר: גוד [מחיצה] אחית משוך אותה והורד, ולענין המוטל לרוחב ובא לסתום איר שייך למימר חבטא.

ב. בריטב"א הביא מחלוקת, אם "חבוט רמי" מועיל דוקא אם במצב העכשוי צילתה מרובה מחמתה, או אפילו אם חמתה מרובה מצילתה, כיון שאם היו שוכבים זה בצד זה היתה צילתה מרובה מחמתה, ולשיטה אחרונה זו הסכים הריטב"א; וראה היטב בהערה 3.

3. ביאר הריטב"א: ולא חיישינן דילמא קליש טפי ובציר שיעורא דצל ולא אדעתיה.

4. כתבו התוספות: מדברי רש"י משמע, כי פסול הסוכה הוא מפני שלפי המצב העכשוי הרי הסוכה חמתה מרובה מצילתה; וחלקו על זה וכתבו, דאין בזה חסרון, כיון דאי קיימא חמה בראש כל אדם היתה צילתה מרובה, ואין לפסול בשביל חמה הבאה מן הצד באלכסון ועושה אותה חמתה מרובה מצילתה.

ולפיכך פירשו: היינו טעמא: משום דלא חשיב סכך להצטרף כי האי גוונא, כשיש בין זה לזה שלשה; אבל כי ליכא שלשה כלבוד דמי, והכל אחד.

ואין שם אוהל עליו להחשיבו ולומר בו "חבוט רמי" [השפל והשלך אותו על האויר שתחתיו] –

אבל יש בנגו טפח, הרי הסוכה כשרה, משום דאמרינן על הקנה העולה: **חבוט רמי**.⁽⁵⁾

אמר רבא: מנא אמינא לה: דכי אית בה טפח אמרינן "חבוט רמי", וכי לית בה טפח לא אמרינן "חבוט רמי"? מהא דתנן:

חידוש יש בטומאת מת שאין בשאר הטומאות, שהיא מטמאת בלא מגע ובלא משא ב"אהל" בלבד.

ושלש צורות שונות יש לטומאת אהל.

א. "אוהל המת", מת הנמצא תחת אהל, הרי הוא מטמא את כל האנשים והכלים הנמצאים תחת אותו אהל בטומאת מת.

ב. אדם או כלי ה"מאהילים" על מת, בעצם נוכחותם מעליו, הרי הם נטמאים בטומאת מת.

ג. מת ש"האהיל" על אדם או כלי, וכגון שהעבירו מת באויר מעל אדם או כלי, מבלי שתהיה חציצה ביניהם, נטמא האדם או הכלי בטומאת מת.

בית הבנוי שתי קומות, הנקראים "בית ועליה", ונמצא המת בקומה התחתונה, הנקראת "בית", לא נטמאים האנשים

הכלים בעליה, למרות שהם נמצאים מעל המת, לפי שאינם חשובים כמאהילים עליו, היות ויש חציצה ביניהם, וכפי שיבואר.

בין הבית והעליה היתה חציצה כפולה, העשויה מתקרת הבית ומרצפת העליה.

תקרת הבית היתה עשויה מקורות ארוכות, ומעליהן שכבו [לרוחבן של הקורות] נסרים קצרים, שהיו ממלאים את הרווח שבין הקורות.

מעל אותם נסרים היו יוצקים ריצפה העשויה טיט, והנקראת "מעזיבה".

הקורה שבגג הבית [כאשר היא מאהילה על המת], אם היא רחבה לפחות טפח, הרי היא נחשבת כ"אוהל" ביחס לאדם או כלי שתחתיה. כמו כן היא חשובה כדי לחצוץ בפני הנמצאים מעליה מטומאת המת, שלא תבקע כלפי מעלה, ותטמאם. וכן שלא ייחשבו הנמצאים מעליה כמי שמאהילים על המת.

וכך שנינו במסכת אהללות: בית שלא היתה מעליו תקרה, אלא היו בו רק קורות הבית [קורות המיועדות להחזיק את תקרת הבית], וכן אם היו בתקרת העליה רק קורות העליה [קורות המיועדות להחזיק את תקרת העליה], והיו רחבות כל אחת מהן טפח [כשיעור אוהל], ולא היו נסרים בין הקורות, ושאיין עליהם בין הקורות מעזיבה ריצפה,⁽⁶⁾ אלא רק הקורות לבדן.

הקורות, אלא שאף נסרים שבין קורה לקורה אין בגג.

7. הוסיף הריטב"א ביאור: אויר המפסיק

6. כתב רש"י: מעזיבה לאו דוקא נקט אלא דסתם היכא דליכא מעזיבה ליכא נסרים; ביאור דבריו: מעזיבה היא "רצפת טיט" וכמו שכתב רש"י לעיל טו א, וכאן לא סגי שלא יהא טיט על

אבל אם היו כלים תחת התחונה, הרי התחונה חוצצת בפניהם; וכך אם היו כלים על העליונה, הרי העליונה חוצצת בפניהם.⁽⁷⁾

ג. אם היה המת על גבי הקורה העליונה, ולא היה דבר מעליו, הרי אדם או כלי שיעבור מלמעלה, כנגדה של הטומאה, עד לרקיע – הרי הוא טמא. שאם האהילו על גבי הטומאה הרי הם טמאים, הואיל ואין חציצה ביניהם.⁽⁸⁾

אבל מה שנמצא תחת העליונה או התחונה אינו טמא, שהרי יש חציצה בפני הטומאה.

ואם היו העליונות כבין התחונות, שהיו העליונות שוכבות כנגד האויר שבין התחונות, כך שאילו היו שוכבות למטה עם התחונות הן היו ממלאות את כל האויר שביניהן, הרי נמצא שהשטח של הבית למטה מקורה כולו, בצירוף הקורות התחונות והעליונות. ולכן:

א. אם היתה טומאה תחת אחת מהן⁽⁹⁾, הרי אדם או כלי הנמצא תחת כולן של הקורות [בין תחת התחונות ובין תחת העליונות]

והן מכוונות, קורות הבית וקורות העליה שוכבות בדיוק זו מעל זו, ונמצא שאין הבית והעליה מקורים בתקרה אלא רק המקום שתחת הקורות עצמן נחשב כמקום שיש לו "אהל", ולכן:

א. אם היתה טומאה תחת אחת מהן תחת אחת מהקורות של הבית, הרי כל אדם או כלי הנמצא תחתיה של אותה קורה – טמא, כי הקורה נעשית לאוהל ולהביא על כל הנמצא תחתיה את הטומאה של המת.

אבל אם היו האדם או הכלי על גביה של הקורה, והמת תחתיה, הרי היא חוצצת בפני הטומאה שתחתיה, הן לגבי זה שאין האדם או הכלי שמעל לקורה נחשבים כמאהילים על המת, והן לגבי זה שאין הטומאה של המת שמתחת לקורה בוקעת ועולה, ולכן הם טהורים.

ב. וכן אם היה המת מונח מעל קורת הבית, בין הקורה התחתונה, שהיא מעל הבית, לבין הקורה העליונה [קורת העליה], הרי אדם או כלי הנמצא ביניהן [בין הקורה התחתונה לעליונה] טמא, כי הקורה העליונה נעשית אוהל למת המצוי מעל הקורה התחתונה.

הקורות העליונות נחשב כאילו היה כולו מקורה. פירוש המשניות לרמב"ם שם. ועיין בקהילות יעקב כאן סימן טז אות ב. והערוך לנר הסתפק בזה. וראה בר"ש שפירש ברישא: תחת אחת העליונות.

10. לשון הר"ש: כבין התחונה, כנגד אויר התחונה ורחבו כשיעור אויר שביניהן שאם תעלה התחונות או תוריד העליונות הכל סתום.

בינתיים חשוב כפותח טפח לגבי הא שלא להיות קבר סתום; כלומר, שלא נאמר: טומאה רצוצה בוקעת ועולה.

8. כתב הריטב"א: הא פשיטא, אלא דתני כולהו כבי דאית בה.

9. כשם שרואים את הקורות העליונות כמו שירדו למטה כך יש לראות את הקורות התחונות כמי שעלו למעלה, וגם החלל שתחת

טמא. מפני שאומרים "חבוט רמי", השלך העליונות לבין התחתונות, (10) וכל הבית נחשב כמקורה, ונעשה אוהל אחד.

ב. אם היתה טומאה על גביהן של כל אחת ואחת מהקורות, כנגדן עד לרקיע טמא.

ותני עלה בברייתא לפרש את כל המשנה:

במה דברים אמורים שנחשב כל הבית והעליה מקורים בתקרה אחת, בצירוף כל הקורות, בזמן שיש בהן, בקורות התחתונות והעליונות רוחב טפה, שהוא שיעור אוהל להביא או לחצוץ בפני הטומאה —

ואף ביניהן של הקורות התחתונות יש אויר

"פותח טפה", ונמצאו הקורות העליונות — הממלאות את הרוחב שכנגד אותו אויר — רחבות טפה [שהרי: "היו העליונות כבין התחתונות"], ולפיכך אומרים בהן "חבוט רמי" —

אבל אין ביניהן של התחתונות פותח טפה, ונמצאו העליונות פחותות מטפה, (11) אין הקורות מצטרפות לתקרה אחת, אלא כל קורה היא אהל למת ולאדם או כלי המצויים תחתיה בלבד.

ולכן, אם היתה טומאה תחת אחת מהן, תחתיה בלבד הוא שטמא, אבל ביניהן בין הקורות התחתונות, ועל גביהן (12) טהור.

ולא יותר אם אמרינן חבוט רמי, כיון שאין מקום בין התחתונות לקבל כל רוחב העליונה, והריטב"א כתב דשפיר אמרינן "חבוט רמי" כיון "דסתמי כל האויר שבין התחתונות בהכי סגי ואמרינן חבוט רמי"; וראה עוד בזה ברמב"ם הלכות סוכה ובכסף משנה ובחידושי רבינו חיים הלוי; ובשולחן ערוך סימן תרלא סעיף ה, ובדברי רבינו עקיבא איגר שם].

והמאירי כתב על גירסא זו: "ואם תפרשה על העליונה, אף זו לא הוצרכה, דמדקאמר בסוגיא "עליונות כבין התחתונות" ודאי משמע דשיעור הקורה כשיעור האויר; אלא שאפשר לגרסו ולפרשו על העליונה, ולישנא יתירא הוא, וטרח וכתב ליה משום דמינה ילפינן לשמעתתא דהכא דין חבוט רמי".

12. לא נתבאר מאי קא משמע לן במה דאמר "על גביהן", והרי אין זה תלוי כלל אם יש ביניהן של התחתונות פותח טפה או שאין בהם פותח טפה, וצ"ע.

13. כתב הריטב"א: רב אשי לא בא לחלוק בדין

11. רש"י מחק הגירסא: אבל אין בהם טפה ואין ביניהם פותח טפה; ומשום שאי אפשר לפרש שאין בתחתונות רוחב טפה, שאם כן אפילו תחתיה אינו טמא, שאין כאן שיעור אהל להביא את הטומאה, וגם על גבה אינו טהור, כיון שאין בה שיעור לחוץ; וראה עוד מה שהוסיף רש"י.

והריטב"א קיים הגירסא, ופירשה דקאי על העליונות, "דלא אמרינן חבוט רמי עד שיהא בגג העליונות טפה, ושיהא בחלל שבין התחתונות טפה גם כן, שאם תרד העליונה למטה תמצא פותח טפה להכנס שם ולסתום"; וכתב בערוך לנר, דרש"י סבירא ליה, שאין הדין תלוי אלא ברוחב העליון ולא בריוח שבין התחתונות, ולפיכך מחקה רש"י.

וכתב שם הריטב"א: הוא הדין לגבי קנה עולה וקנה יורד, דבעינן שיהא הקנה רחב טפה, והמקום שבין הקנים רחב טפה, ואע"ג דלא הוזכר זה בגמרא, לישנא קלילא נקט, וכן כתב הר"ן.

[והריטב"א הביא מחלוקת, אם העליונה רחבה יותר מטפח ובחלל שבין התחתונות טפח

בין הקורות זו לזו — פחות משלשה טפחים, אינו צריך להביא קורה אחרת, לפי שאומרים "לבוד".

אבל אם היה המרחק — בין הקורה והכותל או בין הקורות זו לזו — שלשה טפחים, צריך להביא קורה אחרת.

רבן שמעון בן גמליאל — הסובר בכל מקום: פחות מארבעה טפחים אומרים "לבוד" — אומר:

אם היה המרחק פחות מארבעה טפחים, אין כב-ב צריך להביא קורה אחרת.

ואם היה המרחק ארבעה טפחים צריך להביא קורה אחרת.

שיעור רוחב קורה הוא כדי שתוכל הקורה "לקבל" [לשאת על גבה] אריח, והיא חצי לבינה של שלשה על שלשה טפחים. ודיה לקורה שהיא ברוחב טפח כדי לקבל אריח לרחבו, ועודף של אצבע משני צדיה.

סמוכות; וכן ממה שכתב: ואם לאו "שאיין שתייהן רחבות טפח", ולא כתב "שאיין סמוכות", משמע שאין צריך אלא שיהא ברוחב שתייהן כאחת טפח.

ובשולחן ערוך שסג כב כתב: אם יש בשתייהן כדי לקבל אריח לרחבו דהיינו טפח, ואין בין זו לזו שלשה טפחים אין צריך להביא קורה אחרת; ויש אומרים שצריך שיהיו קרובות זו לזו בתוך טפח; וביאר המשנה ברורה: האריח לרחבו הוא טפח ומחצה וצריך שיהיה על כל פנים נסמך ממנו כרבע טפח על קורה זו וכרבע טפח על השניה ואם כן לא ישאר פירוד ביניהן אלא כשיעור טפח ולא יותר; וכפירוש האחרון כתבו הריטב"א והמאירי בסוגיין.

ומסיים רבא את הוכחת מהמשנה: אלמא, כי אית ביה טפח אמרינן "חבוט רמי", וכי לית ביה טפח, לא אמרינן "חבוט רמי".

ומשקינן: שמע מינה.

יתוב רב כהנא וקאמר להא שמעתא דרבא:

אמר ליה רב אשי לרב כהנא: וכי אטו כל היכא דלית ביה טפח לא אמרינן "חבוט רמי"? (13)

והא תניא: קורה של מבוי [הבאה להתיר טלטול במבוי בשבת] היוצאה מכותל זה שבצידו של פתח המבוי, ואינה נוגעת בכותל זה, שמצידו השני של פתח המבוי —

וכן שתי קורות, אחת יוצאה מכותל זה של המבוי ואחת יוצאה כנגדה מכותל זה שבצדו השני של פתח המבוי ואינן נוגעות זו בזו:

אם היה המרחק — בין הקורה והכותל או

אוהל טומאה, שהרי משנה מפורשת היא כדרכא; אלא הכי פריך: דלא ילפינן מאהל טומאה לסוכה ומילי אחריני, דהא גבי קורת מבוי אשכחן דאמרינן חבוט רמי אע"ג דלית בה טפח, אלמא לא גמרינן מטומאה למילי אחריני.

1. לשון רש"י: נתן שתים זו בצד זו דהיינו מתאימות כעין תאומים, אם מקבלות אריח לרחבו טפח כשהן סמוכות זו לזו, ואם לאו שאין שתייהן רחבות טפח צריך להביא קורה אחרת; וביאר הב"ח בסימן שסג כוונת רש"י, שצריך שיהיו נוגעות זו בזו ורחבות כאחת טפח, [ולמד כן מלשון רש"י "זו בצד זו", ואמנם צ"ב שהרי ממה שכתב רש"י "אם מקבלות וכו' כשהן סמוכות זו לזו", משמע, שעכשיו אינן